

ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ ΤΙΤΟΣ

ΕΠΙΣΗΜΟ ΔΕΛΤΙΟ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΚΡΗΤΗΣ

ΠΕΡΙΟΔΟΣ Γ', ΤΕΥΧΟΣ 39, ΜΑΡΤΙΟΣ 2019

ΕΠΙΣΗΜΟ ΔΕΛΤΙΟ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΚΡΗΤΗΣ

ΠΕΡΙΟΔΟΣ Γ΄, ΤΕΥΧΟΣ 39, ΜΑΡΤΙΟΣ 2019

ΔΙΕΥΘΥΝΣΙΣ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΥ

Α. Έποπτεύουσα Συνοδική Έπιτροπή:

Σεβ. Αρχιεπίσκοπος Κρήτης κ.κ. Ειρηναίος

Σεβ. Μητροπολίτης Αρκαλοχωρίου, Καστελλίου και Βιάννου κ. Ανδρέας

Σεβ. Μητροπολίτης Ρεθύμνης και Αύλοποτάμου κ. Εὐγένιος

Γραμματεὺς: Αρχιμ. Νήφων Βασιλάκης, Κωδικογράφος τῆς Ἱερᾶς Ἐπαρχιακῆς Συνόδου

Β. Διευθυντής Συντάξεως:

Αρχιμ. Νήφων Βασιλάκης

Ταχυδρομική Διεύθυνσις:

«ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ ΤΠΟΣ»,

Τερά Ἐπαρχιακή Σύνοδος Ἐκκλησίας Κρήτης

Ἁγίου Μηνᾶ 25, 712 01 Ἡράκλειο

Τηλ. & FAX: 2810 288658, e-mail: isynodec@otenet.gr

Ἐκτύπωση - Σελιδοποίηση: Γραφικὲς Τέχνες «ΤΥΠΟΚΡΕΤΑ»

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟΝ
ΛΟΓΟΙ - ΜΕΛΕΤΕΣ

Ευάγγελος Πετράκης - Αναστάσιος Πετράκης, Ἡ ἔννοια τοῦ μέτρου στὴν ἑλληνικὴ φύση στὸ συγγραφικὸ ἔργο τοῦ Μυριβήλη καὶ τοῦ Κόν- τογλου	83
Ἐμμανουήλ Παννόπουλος, Ἀντώνιος ἱερεὺς καὶ Μέγας Οἰκονόμος	115
Γεώργιος Σαμουράκης, Ὁ Κρητικὸς Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης Γρη- γόριος Ζ΄	147
Ἀρχιμ. Νήφων Βασιλάκης, Λόγοι Παναγίας Μεσοπαντίπισσας, Ὁρφα- νῆς, Καμαριανῆς καὶ ἱερῶν Κανόνων	155

Ὁ Κρητικός Οἰκουμενικός Πατριάρχης Γρηγόριος Ζ'

Γεώργιος Σαμουράκης, Δρ. Θ.

Οἱ δεσμοί τῆς Μακεδονίας μέ τήν Κρήτη εἶναι παλιοί καί ἀκατάλυτοι, ποτισμένοι μέ τό αἶμα καί μπολιασμένοι μέ τήν ἀγάπη τῶν κατοίκων τῶν δύο ἐλληνικῶν περιοχῶν. Πέρα ἀπό ἄλλους λόγους ὁ δεσμός ἐνισχύεται ἀπό τό γεγονός ὅτι ἀνήκουν καί οἱ δύο στό κλίμα τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, ζωογονοῦνται μέν ἀπό αὐτό ἀλλά καί προσφέρουν στελέχη στό μαρτυρικό Φανάρι. Πολλοί Κρητες καί Μακεδόνες ὑπῆρξαν Οἰκουμενικοί Πατριάρχες καί Ἱεράρχες στήν Πόλη. Ὑπάρχει κάποιος ὁ ὁποῖος καταγόταν ἀπό τή μία καί διακόνησε τήν ἄλλη περιοχή τῆς Ἑλλάδας. Ἐχουμε λοιπόν προσωπικούς λόγους (ὡς καταγόμενος ἀπό τίς Σέρρες καί κάτοικος τῆς Κρήτης) νά ἐμπνευσθοῦμε ἀπό αὐτόν.

Τό πεδίο τῆς μελέτης μας εἶναι ὁ βίος καί ἡ δράση τοῦ Ἱεράρχη. Σκοπός μας εἶναι ἡ γνωριμία τοῦ προσώπου του ἀπό εὐρύτερο κοινό. Λίγοι εἰδικοί γνωρίζουν ὅτι ὑπῆρξε Κρητικός Μητροπολίτης Σερρῶν καί κατόπιν Οἰκουμενικός Πατριάρχης μέ τό ὄνομα Γρηγόριος ὁ Ζ' (ὁ Ζερβουδάκης).¹ Εἶναι μία προσπάθεια νά συμβάλουμε στήν ἐκκλησιαστική ἱστορία τοῦ τόπου μας, ἡ ἀγνοία τῆς ὁποίας, τολμῶ νά πῶ, μᾶς ὁδηγεῖ σέ λάθος ἐκτιμήσεις καί τῆς σημερινῆς κατάστασης. Τοῦτο τό κείμενο δέν ἔχει ἀξιώσεις πρωτοτυπίας,² ἀλλά προσθέτει νέα στοιχεῖα στή βιογραφία του. Εἶναι ἓνα δῶρο στήν γενέτειρά μας Σέρρες, ἀλλά καί στήν Κρήτη ὅπου διακονοῦμε.

Ὁ Γρηγόριος γεννήθηκε μεταξύ τῶν ἐτῶν 1848-1855 στήν Ἀπολλωνία τῆς Σίφνου, ἡ ὁποία ὀνομαζόταν καί Σταυρί. Π' αὐτό μερικοί τόν ὀνομάζουν Παπαδοσταυριανό. Ὡστόσο τό κανονικό ἐπώνυμό του ἦταν Ζερβουδάκης. Στό νησί ἐκεῖνο, ἔζησε τά παιδικά του χρόνια. Εἶχε πατέρα Κρητικό καί μητέρα Σίφνια, τῶν ὁποίων τά ὀνόματα δέν σώζονται, ἀλλά πρέπει νά εἶχαν τή λαϊκή εὐσέβεια πού χαρακτήριζε τούς ἀνθρώπους τῆς ἐποχῆς τους. Μέ αὐτή ἀνατράφηκε ὁ μελλοντικός κληρικός. Σέ ἐκεῖνες τίς ἐποχές δέν ἦταν εὐκόλη ἡ καταγραφή τῶν γεγονότων καί ἡ διατήρηση ἀρχείων. Π' αὐτό ἔχουμε ἐλάχιστα στοιχεῖα γιά αὐτή τήν περίοδο τῆς ζωῆς του. Γνωρίζουμε μόνο ὅτι ὑπῆρξε ἑτεροθαλής ἀδελφός τοῦ Εὐγενίου Δεπάστα, Ἀρχιεπισκόπου Χαλκίδος καί Καρυστίας (1844-1902).³ Ἀγνοοῦμε ἂν ἦταν ἀδέλφια ἀπό τό μέρος τοῦ πατέρα ἢ τῆς μητέρας τους.

¹ Ἡ Ἐθνησκευτική καί Ἡθική Ἐγκυκλοπαιδεία ἀφιερώνει στόν Ἱεράρχη μικρό μονόστηλο ἀρθρο. Βλ. Τάσος Ἀθ. Γριτσόπουλος, «Γρηγόριος ὁ Ζ'», ΘΗΕ 4, σ. 746

² Οἱ πληροφορίες προέρχονται κυρίως ἀπό τό βιβλίο: Β. Θ. Σταυρίδου, *Οἱ Οἰκουμενικοί*

Ο Γρηγόριος διδάχτηκε τὰ ἐγκύκλια γράμματα στή σχολή τοῦ Ἁγίου Ἀρτεμίου, στήν πατρίδα του, Σίφνο.⁴ Ἀργότερα μέ τήν προστασία τοῦ Μητροπολίτου Ῥόδου Γερμανοῦ Καβακόπουλου⁵ καί τήν ἐνίσχυση τῆς κοινότητος τῶν Σιφνίων Κωνσταντινουπόλεως εἰσηλθε στήν Ἱερά Θεολογική Σχολή τῆς Χάλκης.⁶ Ἐλαβε τό πτυχίο του τό ἔτος 1882, ἀφοῦ ὑπέβαλε (σύμφωνα μέ τὰ καθιερωμένα) διατριβή μέ τίτλο «Περί γνησιότητος τῶν τεσσάρων Εὐαγγελίων»⁶. Κατόπιν ταξίδευσε στήν Εὐρώπη γιά μεταπτυχιακές σπουδές.

Μετά τήν ὀλοκλήρωση τῶν σπουδῶν του ἐπέστρεψε στήν Μητρόπολη Ῥόδου, ὅπου ἔθεσε τόν ἑαυτό του στή διάθεση τῆς Ἐκκλησίας. Χειροτονήθηκε ἀπό τόν Ῥόδου Γερμανό διάκονος καί πρεσβύτερος. Ὑπηρετήσε κοντά του ἀρχικῶς ὡς ἀρχιδιάκονος καί κατόπιν ὡς πρωτοσύγκελλος. Τήν 1^η Αὐγούστου 1887, μετά ἀπό εὐδόκιμη ὑπηρεσία καί πρόταση τοῦ οἰκείου Ἱεράρχη, σέ ἡλικία περίπου τριανταπέντε ἐτῶν, ἡ Ἁγία καί Ἱερά Σύνοδος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, τόν ψηφίζει βοηθό ἐπίσκοπο, ὑπό τόν «ψιλό»

Πατριάρχαι 1860 – Σήμερον, τ. Α' Ἱστορία, ἐκδ. Ἐταιρείας Μακεδονικῶν Σπουδῶν, Θεσσαλονίκη 1977

³ Περισσότερες πληροφορίες γιά αὐτόν στήν ἐξαιρετική ιστοσελίδα τοῦ συναδέλφου, θεολόγου καί φιλολόγου Μάρκου Μάρκου http://users.sch.gr/markmarkou/1901_1930/1902/koim/evgenios_depastas.htm (πρόσβαση 12/07/18). Ἐνῶ λεπτομέρειες γιά τήν συκοφάντηση τοῦ Εὐγενίου Δεπάστα ὡς μέλους τῆς Μασονικῆς Στοῦς καί γιά τόν λίβελο που κατέθεσε στήν Ἱερά Σύνοδο τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, προκειμένου νά ἐκλεγεί ἐπίσκοπος, βλ. Αὐγ. Καντιώτη, *Χριστιανική Σπίθα* (1957) σ. 191. Πιά τήν κοίμησή του καί τή συγγένειά του μέ τόν Γρηγόριο, βλ. τήν ἐφημερίδα *Ταχυδρόμος*, ἡ ὁποία ἐκδιόταν στήν Κωνσταντινούπολη μεταξύ τῶν ἐτῶν 1898-1923, (σ. Σαββάτου, 3 Αὐγούστου 1902).

⁴ Τό 1829 ἰδρύθηκε καί τό 1832 ἐγκαινιάστηκε τό Ἀλληλοδιδασκτικό Σχολεῖο τοῦ Ἁγίου Ἀρτεμίου, πού ἦταν σχολεῖο στοιχειώδους ἐκπαίδευσης, στό ὁποῖο ἐφαρμοζόταν ἡ ἀλληλοδιδασκτική μέθοδος, σύμφωνα μέ τήν ὁποία οἱ μαθητές δίδασκαν "ἀλλήλους".... Τό διδασκτήριο τοῦ ἀλληλοδιδασκτικοῦ σχολεῖου ἀνεγέρθηκε σέ οἰκόπεδο πού παραχώρησε τό μονόδριο τοῦ Ἁγίου Ἀρτεμίου, μετόχι καί αὐτό τῆς Μονῆς Σίμωνος Πέτρας, κτισμένο ἀπό τό Σίφνιο ἱερομόναχο Ἱερεμία Ὀρφανό τό 1629. Τά ἐξοδα τῆς ἀνεγερσης κάλυψαν φιλομαθεῖς κάτοικοι τῶν χωριῶν τῆς Σίφνου, ἐνῶ τό μοναστήρι τοῦ Ἁγίου Ἀρτεμίου ἐνίσχυσε τήν προσπάθεια μέ διακόσια γρόσια. Τό σχολεῖο αὐτό ἀπό τό 1836 μετονομάστηκε σέ δημοτικό σχολεῖο τό γνωστό ὡς σχολεῖο τοῦ Ἁγίου Ἀρτεμίου καί λειτούργησε ἐπί ἕνα καί πλέον αἰῶνα (1832-1935), ὅποτε μεταστεγάστηκε στό νεόδμητο τότε διδασκτήριο πού χτίστηκε μέ συνδρομή τοῦ Συνδέσμου Σιφνίων καί σέ οἰκόπεδο τῆς διαλυμένης μονῆς τοῦ Προφήτη Ἡλία, τό ὁποῖο περιήλθε στό Μοναστήρι τῆς Βρύσης που τό παραχώρησε γιά τό σκοπό αὐτόν. http://dim-sifnou.kyk.sch.gr/past_appolonia.html, (πρόσβαση 12/07/18)

⁵ Πρόκειται γιά τόν μετέπειτα Οἰκουμενικό Πατριάρχη Γερμανό Ε', ὁ ὁποῖος χρημάτισε Μητροπολίτης Ῥόδου ἀπό τό 1876 ἕως τό 1888.

⁶ Αποστόλου Μέξη, *Ἡ ἐν Χάλκῃ Ἱερά Θεολογική Σχολή. Ἱστορικά σημειώματα, 1844-1935*, Ἐν Κωνσταντινουπόλει 1935, σ. 215.

τίτλο Μυρέων. Στίς 29 Αύγουστου 1887 χειροτονήθηκε στόν Πατριαρχικό Ναό τοῦ Ἁγίου Γεωργίου στό Φανάρι. Τή χειροτονία του στόν τρίτο βαθμό τῆς ἱερωσύνης τέλεσε ὁ Μητροπολίτης Ῥόδου Γερμανός, συμπαραστατούμενος ἀπό τόν Σάμου Γαβριήλ καί τόν Δρυϊνουπόλεως Κλήμη.⁷

Ἡ περιώνυμος πόλη τῶν Σερρῶν ἀνήκε τότε στό ἔδαφος τῆς Ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας καί στό κλίμα τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου. Τώρα ὅλες οἱ Μητροπόλεις τῶν λεγομένων Νέων Χωρῶν, ἀνήκουν βεβαίως στήν ἑλληνική ἐπικράτεια ἀλλά δόθηκαν ἐπιτροπικῶς στήν Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος μέ τήν Πατριαρχική καί Συνοδική Πράξη τοῦ 1928.

Τήν 1^η Φεβρουαρίου 1892 ὁ Γρηγόριος ἐκλέγεται Μητροπολίτης Σερρῶν. Ἦταν περίπου σαράντα ἐτῶν. Ἐδῶ φαίνεται πῶς ἀνέπτυξε ἀξιόλογη δραστηριότητα. Ἐνδιαφερόταν ἰδιαίτερος γιά τήν παιδεία τῶν νέων. Μάλιστα ἰδρύσε γυμνάσιο μέ δικά του ἐξοδα.⁸ Ποτέ ὁ Γρηγόριος δέν ξέχασε τήν περιοχή. Αὐτό εἶναι φανερό ἀπό τή συνεχή φροντίδα του γι' αὐτή στά ἐπόμενα χρόνια. Παραμένει στίς Σέρρες ὡς τό 1909, χρονιά ἰδιαίτερος ταραγμένη. Ἐχει προηγηθεῖ ὁ Μακεδονικός Ἀγῶνας καί τό Κίνημα τῶν Νεοτούρκων. Στίς 27 Ἀπριλίου 1909 ἀνατρέπεται ὁ σουλτάνος Ἀβδούλ Χαμίτ ὁ Β' καί τόν διαδέχεται ὁ ἀδελφός του, Μωάμεθ ὁ Ε'. Στίς 15 Αύγουστου γίνεται τό Κίνημα τοῦ Στρατιωτικοῦ Συνδέσμου, πού ὁδηγεῖ στήν διακυβέρνηση τῆς Ἑλλάδος ἀπό τόν Ἐλευθέριο Βενιζέλο. Ἡ ἐθνική δραστηριότητα τοῦ Γρηγορίου κατά τόν Μακεδονικό Ἀγῶνα προκαλεῖ τοῦς Ὀθωμανοῦς καί προφανῶς πιέζουν τό Φανάρι νά μεταθέσει τόν Ἱεράρχη. Ὅπως καταγράφει ὁ Μητροπολίτης Ἀρκαλοχωρίου κ. Ἀνδρέας: «Τό 1909 ἡ Πύλη ζήτησε ἀπό τό Πατριαρχεῖο νά μετακινηθοῦν μακεδονομάχοι μητροπολίτες. Π' αὐτό ἀναχωροῦν ἀπό τή Μακεδονία ὁ Πελαγονεῖας Ἰωακείμ Φορόπουλος καί ὁ Σερρῶν Γρηγόριος Ζερβουδάκης.»⁹

Τήν 12^η Μαΐου 1909 μετατέθηκε στήν Μητρόπολη Κυζίκου, ἐνῶ τήν 12^η Φεβρουαρίου 1913 τοποθετήθηκε στήν Μητρόπολη Χαλκηδόνος, σέ διαδοχή τοῦ Γέροντά του, Γερμανοῦ Ε', πού ἔγινε Οἰκουμενικός Πατριάρχης. Ταυτόχρονα διετέλεσε συνοδικός καί πρόεδρος τοῦ ἐθνικοῦ μικτοῦ συμβουλίου, στό ὁποῖο μετεῖχαν κληρικοί καί λαϊκοί.

Στή δύσκολη ἐποχή τῶν ἀρχῶν τοῦ εἰκοστοῦ αἰῶνα καί στό κλίμα τοῦ

⁷ Ἐφημερίδα *Νεολόγος*, Κωνσταντινούπολη, φύλλο τῆς 29-08-1887.

⁸ Εὐλογημένη παράδοση πού ἀκολούθησε ὁ μακαριστός Μητροπολίτης Σερρῶν καί Νιγρίτης Μάξιμος Εὐδίας (+ 5 Μαρτίου 2003) ἰδρύοντας καί αὐτός μέ δικά του ἐξοδα τό Μαξίμειο Πνευματικό Κέντρο, ἕναν πνευματικό φάρο γιά τήν πόλη.

⁹ Μητρ. Ἀρκαλοχωρίου, Καστελίου & Βιάννου κ. Ἀνδρέα, «Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο: Ἀπό τήν καταδίκη τοῦ ἐθνοφυλετισμοῦ (1872) στό Μακεδονικό Ἀγῶνα», *Ἅγιος Τίτος 3* (Δεκέμβριος 2005), σ. 90

Οικουμενικοῦ Πατριαρχείου ὑπῆρξαν γιά διαφόρους λόγους πολλές μεταθέσεις Ἱεραρχῶν. Ὁ Γρηγόριος δέν ἀπετέλεσε ἐξαίρεση. Ἐπειδή, ὅπως ἤδη γράψαμε, ὁ Γρηγόριος εἶχε πατέρα Κρητικό, ἐκφράστηκε ἡ σκέψη νά κατασταθεῖ Μητροπολίτης Κρήτης. Ἀφορμή ἦταν ἡ κρίση μεταξύ Φαναρίου-Ἵψηλης Πύλης, ὅταν χήρεψε ὁ θρόνος τῆς τότε Μητροπόλεως Κρήτης (ὑπό πολιτικό καθεστῶς αὐτονομίας) καί ἡ πλήρωσή του ἀπό τόν Μητροπολίτη Εὐμένιο Ξηρουδάκη,¹⁰ τόν ὁποῖο ἀρχικῶς δέν δέχτηκε ὁ Βενιζέλος. Τό ὄνομα τοῦ Γρηγορίου μπῆκε στό τριπρόσωπο τήν 12η Μαΐου 1898 μαζί μέ ἐκεῖνο τοῦ Πέτρας Τίτου.

Μετά τήν πατριαρχεῖα τοῦ Γέροντά του, τήν τοποτηρητεῖα τοῦ Θρόνου ἀπό τόν Μητροπολίτη Προύσης Δωρόθεο (1918-1921), μέ τόν ὁποῖο ὁ Γρηγόριος ἦρθε σέ προστριβή γιά τό θέμα τῶν σχέσεων ἐκκλησίας καί πολιτείας,¹¹ τήν ἐκλογή, τήν θητεία καί τήν παραίτηση τοῦ Πατριάρχου Μελετίου Δ΄ Μεταξάκη (1921-1923) καί παρ' ὅλες τίς μηχανοραφίες τοῦ παπα-Εὐθύμ καί τοῦ Ροδοπόλεως Κυρίλλου,¹² ἡ Ἐνδημοῦσα Σύνοδος, ἐξέλεξε τόν Γρηγόριο Οἰκουμενικό Πατριάρχη, τήν 6^η Δεκεμβρίου 1923. Συμπληρωματικοί του στό τριπρόσωπο ὑπῆρξαν ὁ Νικαίας Βασίλειος καί ὁ Προύσης Κωνσταντῖνος. Εἶχε προηγηθεῖ παρέμβαση τοῦ νομάρχου Κωνσταντινουπόλεως, ὁ ὁποῖος ζήτησε οἱ ἐκλέκτορες Μητροπολίτες καί ὁ ἐκλεγείς Πατριάρχης νά εἶναι Τούρκοι ὑπήκοοι καί νά ποιμαίνουν περιοχές - μητροπόλεις ἐντός τῆς Τουρκίας. Ὁ ὅρος ἀναγκαστικά τηρήθηκε.

Αὐτό ἐγίνε ἀφορμή νά θρυλοῦνται ὡς σήμερα ἐπεμβάσεις τοῦ τούρκου νομάρχου στήν ἐκλογή Πατριάρχου, ἰδίως ἀπό κάποιους πού θέλουν νά πλήξουν τό κῦρος τοῦ Φαναρίου. Ἡ μόνη γνωστή παρέμβαση εἶναι τό δικαίωμα διαγραφῆς ἀνεπιθύμητων προσώπων ἀπό τόν κατάλογο τῶν ὑποψηφίων.¹³ Ὡστόσο δέν ἀποδεικνύονται ἄλλες ἐπεμβάσεις, οὔτε μποροῦμε νά τίς γνωρίζουμε οἱ ἐκτός τῆς πατριαρχικῆς αὐλῆς. Βεβαίως τώρα μετέχουν στή σύνοδο καί Μητροπολίτες πού ποιμαίνουν ἐπαρχίες ἐκτός Τουρκίας. Εἶναι καί αὐτό δείγμα τῆς αὐξημένης ἐπιρροῆς τοῦ Θρόνου ἀπό τή μιὰ καί τῶν καλῶν σχέσεων τῶν γειτονικῶν χωρῶν, Ἑλλάδος - Τουρκίας, ἀπό τήν ἄλλη. Ἄς ἐλπίσουμε καί σέ περισσότερα, ὅπως τό ἀνοιγμα τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τῆς Χάλκης. Τά σημεῖα εἶναι εὐοίωνα.

¹⁰ Πληροφορίες γιά τήν κρίση στό βιβλίο τοῦ Αρχιμ. (νῦν Μητρ. Ἀρκαλοχωρίου, Καστελίου & Βιάννου) Ἀνδρέα Νανάκη, *Τό Μητροπολιτικό Ζήτημα καί ἡ Ἐκκλησιαστική Ὀργάνωση τῆς Κρήτης (1897 - 1900)*, ἐκδ. Ἐπέκταση, Κατερίνη 1995

¹¹ Β. Θ. Σταυρίδου, ὁ.π., σ. 482

¹² Αρχιμ. Παύλου Ἀποστολίδου (νῦν Μητρ. Δράμας), *Ἡ Μητρόπολις Ῥοδοπόλεως τό ζήτημα τῶν ἐξαρχιῶν τοῦ Πόντου*, ἐκδ. Κυριακίδου, Θεσσαλονίκη 2007, σσ. 178-189

¹³ Πάντως τήν τελευταία φορά, τό 1991, κατά τήν ἐκλογή τοῦ νῦν εὐκλεῶς πατριαρχέοντος, ἡ τουρκική πολιτεία δέν ἔκανε διαγραφές, σέ ἔνδειξη καλῆς θέλησης.

Ἡ ἐνθρόνιση τοῦ Γρηγορίου ἐγίνε τὴν 30^η Δεκεμβρίου 1923. Ἀμέσως ἀντιμετώπισε τὴν προσπάθεια διαμόρφωσης τῆς «τουρκορθόδοξης ἐκκλησίας»¹⁴ καθαιρώντας τὸν διαβόητο παπὰ-Εὐθύμ (Παῦλο Καραχισαρίδη). Αὐτὸς προσπάθησε νὰ ἐμφανισθεῖ ὡς ἀρχιερέας καὶ νὰ ὑποτάξει τὸ Πατριαρχεῖο στὸ τουρκικὸ κράτος, μὲ ἕναν δούρειο ἵππο, τὴ λεγόμενη «τουρκορθόδοξη ἐκκλησία». Ἦθελε νὰ ἐμφανίσει μιὰ «ἐκκλησία» χωρὶς ἑλληνικὴ πρόσημη. Στόχος του ἦταν ἡ ἀποδυνάμωση τοῦ σεπτοῦ Κέντρου τῆς Ὀρθοδοξίας. Ἦταν ἕνα εἶδος ἐθνοφυλετισμοῦ, (πού δυστυχῶς μὲ διάφορες μορφές ἐπιβιώνει, παρ' ὅλη τὴν καταδίκη του ἀπὸ τὴν Ὀρθόδοξη Ἐκκλησία). Ἡ ἀντίσταση τοῦ Πατριάρχου ἦταν ἄμεση, σθεναρὴ καὶ ἀποτελεσματικὴ.

Ἐπὶ πατριαρχείας τοῦ Γρηγορίου Ζ' ἐπίσης καθαιρέθηκε ὁ Μητροπολίτης Μηθύμνης Βασίλειος Κομβόπουλος πού εἶχε δημιουργήσει πρόβλημα μὲ τὴν ἀρνησὴ του νὰ δεχτεῖ τὴν ἐκλογή του ὡς Χαλδίας καὶ κατέφυγε εἰς τὴν Ἀμερικὴ. Ἐκεῖ ἀνέλαβε τὴν ἐπιστολὴν ἑνὸς τμήματος τῆς τότε διαιρεμένης μεταξὺ βασιλικῶν καὶ βενιζελικῶν καὶ σπαρασσομένης ἐκκλησίας τῶν ἑλληνορθόδοξων. Μετὰ ἀπὸ σχετικὸ αἶτημα τοῦ Ἀμερικανοῦ Ἀλεξάνδρου, τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο, μὲ τὴν Συνοδικὴ Πράξη τῆς 19^{ης} Σεπτεμβρίου 1923 ἔθεσε τὸν Βασίλειο σὲ ἀργία «ἀπὸ πάσης ἱεροπραξίας» καὶ τὸν διέταξε νὰ ἐπιστρέψει εἰς τὴν Ἀθήνα. Ἐκεῖνος δὲν ὑπάκουσε εἰς τὴν διαταγή. Ἀντίθετα, μὲ τὴν ὑποστήριξη τῶν αντιπροσώπων δεκατριῶν κοινοτήτων, αὐτοανακηρύχθηκε σὲ ἀρχηγὸ τῆς «Αὐτοκεφάλου Ὀρθοδόξου Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας Ἑνωμένων Πολιτειῶν καὶ Καναδῶν». Ἀκολούθησε νέα ἀναφορὰ τοῦ Ἀμερικανοῦ Ἀλεξάνδρου (13.2.1924) καὶ ἡ σύνοδος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου (10.5.1924) καθαίρεσε κατὰ πλειοψηφία τὸν Βασίλειο. Ἡ καθαίρεση ἐπαναλήφθηκε καὶ ἐπὶ Πατριάρχου Κωνσταντίνου ΣΤ'. Τὸ πρόβλημα ἐπὶλύθηκε ὅταν ἀνέλαβε τὸ πηδάλιο τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς ὁ (ἀπὸ Κερκύρας καὶ κατόπιν Πατριάρχης) Ἀθηναγὸρας.¹⁵ Ὁ Βασίλειος Κομβόπουλος ἐγκατέλειψε τὴν Ἀμερικὴ καὶ ἀποκαταστάθηκε ὡς Μητροπολίτης Δράμας.¹⁶

Στὴν περίοδο ἐκείνη τῆς ποιμαντορίας τοῦ Γρηγορίου Ζ' ἐκδόθηκε ἡ Πατριαρχικὴ καὶ Συνοδικὴ Πράξη τῆς 6^{ης} Νοεμβρίου 1924 περὶ τῆς διοικήσεως τῶν Νέων Χωρῶν. Αὐτὸ ἐγίνε γιὰ νὰ ἀποκατασταθοῦν ὀρισμένοι πρόσφυ-

¹⁴ Ἀλέξης Ἀλεξανδρῆς, «Ἡ ἀπόπειρα δημιουργίας τουρκορθόδοξης ἐκκλησίας εἰς τὴν Καππαδοκίαν 1921-1923», *Δελτίον Κέντρου Μικρασιατικῶν Σπουδῶν* 4 (1983) 159-205 καὶ Γεώργιος Θ. Πρίντζιπας, *Οἱ Τουρκορθόδοξοι*, ἐκδ. Σαῖτης, Ἀθήνα 2018

¹⁵ Λεπτομέρειες γιὰ τὰ δραματικὰ γεγονότα: Θεμιστοκλῆς Ἡλ. Πέτρου, *Ὁ Ἐθνικὸς Διχασμὸς εἰς τὴν ὁμογένεια τῆς Ἀμερικῆς καὶ ἡ Ἀρχιεπισκοπία τοῦ Ἀθηναγόρου*, ἐκδ. Περίπλους, Ἀθήνα 2008 καὶ Βασίλειος Κουκουσῆς, *Ἡ ἱστορία τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας τῆς Ἀμερικῆς*, ἐκδ. Πουρναρᾶ, Θεσσαλονίκη 2010

¹⁶ <http://www.imdramas.gr>. (πρόσβαση 12/07/18)

γες Ίεράρχες, μετά τήν Μικρασιατική καταστροφή. Ὁ Πατριάρχης ἴδρυσε προσωρινές Μητροπόλεις, μεταξύ τῶν ὁποίων ἡ Μητρόπολη Νιγρίτης, στό Νομό Σερρῶν. Τήν Μητρόπολη αὐτή ποίμαναν μετ' ἐπιστήμης δύο λαμπροί Μητροπολίτες, ὁ προερχόμενος ἀπό τήν Μητρόπολη Δαρδανελλίων καί Λαμψάκου Κύριλλος Ἀφεντουλίδης ἀπό τόν Νοέμβριο τοῦ 1924 ἕως τῆς 21ης Ἰουνίου 1928 καί ὁ ἀπό Κυδωνιῶν Εὐγένιος Θεολόγος ἀπό 28ης Ἰουνίου 1928 ἕως τίς ἀρχές τοῦ 1935, ὅποτε καί καταργήθηκε ὀριστικῶς ἡ προσωρινή Μητρόπολη.¹⁷

Ἐπίσης τοποθέτησε τόν πρόσφυγα Μητροπολίτη Περγάμου Ἀλέξανδρο Δηλανᾶ στή Ζίχνη, ἐπίσης κωμόπολη τοῦ Νομοῦ Σερρῶν.¹⁸ Ἰδρυσε τήν Μητρόπολη Αὐστραλίας (νῦν Ἀρχιεπισκοπή), τήν Μητρόπολη Κεντρῶας Εὐρώπης (τώρα ἔχει κατατμηθεῖ, μετά τήν ἴδρυση πολλῶν Μητροπόλεων, πού καλύπτουν τίς ἀνάγκες τῶν Ἑλλήνων μεταναστῶν καί τῶν λοιπῶν Εὐρωπαϊῶν Ὀρθοδόξων Χριστιανῶν, στίς χῶρες ἐκεῖνες) καί ἀναγνώρισε τό αὐτοκέφαλο τῆς Ἐκκλησίας τῆς Πολωνίας.

Τήν 23^η Φεβρουαρίου 1924 ὁ Γρηγόριος εἰσήγαγε συνοδικῶς τό νέο ἡμερολόγιο στήν Πόλη. Εἶχε προηγηθεῖ Πανορθόδοξο Συνέδριο ἐπί Μελετίου Δ' Μεταξάκη, ὅπου οἱ τοπικές Ἐκκλησίες διαπίστωσαν ὅτι δέν ὑπῆρχε δογματικό ἢ κανονικό κώλυμα γιά τήν ἀποδοχή τοῦ διορθωμένου ἡμερολογίου. Ὅμως ὅταν ἐγίνε ἡ ἀλλαγὴ σημειώθηκαν ἀντιδράσεις στήν Ἑλλάδα καί σέ ἄλλες τοπικές ἐκκλησίες καί δόθηκε ἀφορμὴ γιά τή δημιουργία σχισμάτων καί διαφόρων ἄλλων προβλημάτων. Εἰδικῶς στήν Ρωσία μᾶλλον ἐπειδὴ ὁ Πατριάρχης Τύχων δέν υἱοθέτησε τό νέο ἡμερολόγιο καί παρεξήγησε κάποιων μονομερῶν κινήσεων τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ρωσσίας, πιθανόν καί λόγω κακῆς πληροφόρησης ἐξαιτίας τοῦ καθεστώτος, ὁ Πατριάρχης Γρηγόριος Ζ' φέρεται νά ἀναγνώριζε τούς Ἀνακαινιστές.¹⁹

Τό ἴδιο ἔτος ὁ σχεδόν ἐβδομηντάχρονος Πατριάρχης πορεύεται πρὸς τή δύση τοῦ βίου του. Μετά ἀπό σοβαρὴ ἀσθένεια τῆς χολῆς, διάρκειας δύο μηνῶν, κοιμήθηκε ἐν Κυρίῳ τήν 17^η Νοεμβρίου 1924. Κηδεύτηκε μετὰ ἀπὸ ἓνα τριήμερο καί ἐνταφιάστηκε τήν 30^η τοῦ αὐτοῦ μηνός, λόγω πολυπλη-

¹⁷ <http://www.imsn.gr> (πρόσβαση 12/07/18)

¹⁸ <https://el.wikipedia.org/wiki> (πρόσβαση 12/07/18)

¹⁹ Ἀντ. Μάρκου, «Περομάρτυς Τύχων Πατριάρχης Μόσχας καί πάσης Ρωσίας (+1925)», <http://churchsynaxarion.blogspot.com/2010/10/1925.html> (πρόσβαση 5/9/18). Εὐκρίσεις γιά τή στάση τοῦ Γρηγορίου διατύπωσαν τόσο ὁ Σερβίας Εἰρηναῖος σέ πρόσφατη ἐπιστολή του (ἀρ. πρωτ. 1163/13 Αὐγούστου 2018) πρὸς τόν Οἰκουμενικό Πατριάρχη, ὅσο καί ἡ Τερά Σύνοδος τοῦ Πατριαρχείου Μόσχας μέ ἀφορμὴ τήν ἐπικείμενη χορήγηση Αὐτοκεφάλου στήν Οὐκράνεια.

θοῦς προσκυνήματος, στήν Ἱερά Μονή Μπαλουκλή, μαζί μέ πολλούς ἀπό τοὺς προκατόχους του.

Νομίζω ὅτι ἀπό ὅσα καταγράψαμε ἔγινε κατανοητό, πῶς σχετίζεται μέ τήν Κρήτη λόγω τῆς ἐκ πατρὸς καταγωγῆς του καί λόγω τοῦ ἐνδιαφέροντός του νά ἐκλεγεί Μητροπολίτης τῆς. Σχετίζεται καί μέ τή Μακεδονία λόγω τῆς δράσης του, ἀφοῦ ὑπῆρξε Μητροπολίτης Σερρών, μέ πλούσια δράση. Συνέχισε τόν δεσμό του μέ τήν ἐπαρχία του στή Μακεδονία διότι ὡς Πατριάρχης ἐξέδωσε τήν Πράξη τοῦ 1924. Αὐτή ὑπῆρξε προοίμιο τῆς γνωστῆς Πράξης τοῦ 1928, πού ἀφορᾷ τήν παραχώρηση ἐπιτροπικῶς τῶν Νέων Χωρῶν στήν Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος καί ἡ ὁποία ἰσχύει ὡς καί σήμερα. Ἐπίσης διότι ἱδρυσε τήν Μητρόπολη Νιγρίτης καί ἐπανίδρυσε τήν Μητρόπολη Ζιχνῶν, δείγμα τοῦ συνεχοῦς καί ἐμπρακτοῦ ἐνδιαφέροντός του γιά τήν περιοχή.

Μία σχετικῶς ἀγνωστη ἀλλά σημαντική προσωπικότητα, ἡ ὁποία ἀξίζει νά γίνει εὐρύτερα γνωστή στόν πιστό λαό μας. Αὐτός ἦταν ὁ Κρητικός Οἰκουμενικός Πατριάρχης Ἰρηγόριος ὁ Ζ΄ (ὁ Ζερβουδάκης). Διακόνησε ὡς Πατριάρχης λιγότερο ἀπό ἕνα χρόνο, ὅμως στό διάστημα αὐτό ἔκανε βαθιές τομές. Ἦταν δραστήριος, σοφός, ἰκανός καί παραδοσιακός, χωρίς ὠστόσο νά διστάζει νά καινοτομεῖ μέ εὐρύ, ἀνοιχτό πνεῦμα, ὅταν χρειαζόταν. Ἀκόμη ἕνας κρίκος στήν ἀλυσίδα πού μᾶς συνδέει ἀρρηκτα μέ τό Φανάρι καί τήν Πόλη τῶν ὀνείρων μας.